

De kwaliteit van het onderwijs

Over de kwaliteit van het onderwijs wordt de laatste tijd veel geklaagd. De kritiek op de kwaliteit van het basis- en voortgezet onderwijs is misschien terecht. Mijn indruk is echter dat de kwaliteit van het universitair onderwijs de afgelopen jaren eerder is verbeterd dan verslechterd. Uit mijn eigen studietijd – begin jaren tachtig aan de Universiteit van Amsterdam – herinner ik me overvolle collegezalen met docenten die soms nauwelijks te verstaan waren. Colleges werden regelmatig en om onduidelijke redenen geannuleerd. Ik heb ooit wekenlang geprobeerd om een afspraak te maken voor een mondeling tentamen, waarbij de secretaresse van de vakgroep mij vertelde dat de hoogleraar bezig was met zijn echtscheiding en onbereikbaar op een woonboot zonder telefoon woonde. Docenten kwamen in die jaren veelal slechts af en toe naar de universiteit.

Het huidige onderwijs is kleinschaliger en meer studentgericht. De invoering van het bachelor-master (BaMa) systeem is door veel universiteiten aangegrepen om het niveau en het academisch gehalte van het onderwijs te versterken. Er zijn honoursprogramma's ontwikkeld voor de betere studenten en onderzoeksmasters die de band tussen onderwijs en onderzoek versterken. Het visitatie- en accreditatiesysteem heeft ook bijgedragen aan verbetering van de kwaliteit.

Niet alleen de kwaliteit van het universitair onderwijs, maar ook het onderzoek is verbeterd. Zowel de omvang als de kwaliteit van het wetenschappelijk onderzoek is aanmerkelijk gestegen. Een voorbeeld om dit te illustreren vormen de memoires van de voormalige minister-president en president van de Nederlandsche Bank, Jelle Zijlstra. In zijn boek *Per Slot van Rekening* uit 1992 beschrijft Zijlstra dat er weinig eisen werden gesteld aan een hoogleraar. Zijlstra omschrijft het als volgt:

“Studeren, college geven; verder was er niet veel. Dat behoorde trouwens ook niet, want een echte hoogleraar, zo vond men toen, diende zich afstandelijk te gedragen ten opzichte van het rumoer van het dagelijks leven.” De druk om onderzoek te doen en te publiceren bestond in die tijd nog niet. Het kwam ook met enige regelmaat voor dat doctorandussen werden benoemd tot hoogleraar.

De vraag is waarom de universiteiten er wel in geslaagd zijn om de kwaliteit te bewaken en het basis- en middelbaar onderwijs klaarblijkelijk niet. Ik denk dat hiervoor een aantal verklaringen zijn. Om te beginnen hebben universiteiten zich meer dan de rest van het onderwijs beperkt tot haar kerntaken, onderwijs en onderzoek. In het basis- en middelbaar onderwijs is de eigenlijke onderwijstaak onder druk komen te staan doordat scholen er steeds meer taken bij hebben

gekregen, variërend van opvoedingsondersteuning tot de integratie van allochtone leerlingen.

Het basis- en middelbaar onderwijs is zich ook sterker dan de universiteiten gaan richten naar de motivatie en de belevingswereld van leerlingen. De leerling werd centraal gezet. Dat is ook de kern van het zogenaamde ‘nieuwe leren’: leerlingen motiveren om zich kennis en vaardigheden eigen te maken en niet langer het onderwijsaanbod laten bepalen door de leraar. Doordat de belevingswereld van jongeren centraal wordt gesteld, worden zij minder uitgedaagd om hun horizon te verruimen, zich nieuwe kennis eigen te maken en zich cultureel te vormen. De mode van ‘het nieuwe leren’ is tot op heden aan de universiteit voorbij gegaan.

Een belangrijke factor is ook de toegenomen concurrentie tussen universiteiten onderling en tussen universiteiten en hogescholen. Universiteiten concurreren met instellingen binnen Nederland om studenten en met buitenlandse universiteiten om reputatie en prestige. Door het gelijktrekken van de diplomastructuur in de BaMa zijn universiteiten zich daarnaast veel scherper gaan profileren ten opzichte van de hogescholen. Dit heeft geleid tot een grotere nadruk op onderzoek en academische vaardigheden. De competitie tussen onderzoekers is eveneens toegenomen, met als gevolg dat de prestatie-eisen omhoog zijn gegaan.

De belangrijkste verbetering betreft echter de kwaliteit van de docenten. In de jaren tachtig kwam het regelmatig voor dat het onderwijs door kandidaats-assistenten werd gegeven. Als je het geluk had een echte docent te treffen, was dat meestal een pas afgestudeerde doctorandus. Universiteiten hebben de kwaliteit vooral op peil weten te houden door de kwaliteit van de staf te verbeteren (meer gepromoveerde docenten) en door concurrentie tussen docenten te versterken.

Het basis- en middelbaar onderwijs zou dit voorbeeld moeten volgen. Hiertoe zouden om te beginnen de opleidingseisen verhoogd in plaats van verlaagd moeten worden. Door de zij-instroom in het onderwijs en de instroom van MBO-ers op de pedagogische academie is het opleidingsniveau de afgelopen jaren gedaald. Maak van het leraarberoep een academische functie. Breng daarvoor de pedagogische academies en lerarenopleidingen onder bij de universiteiten. Geef docenten met een eerstegraads lesbevoegdheid de kans om een academisch proefschrift te schrijven. Zo wordt het onderwijs aantrekkelijker voor meer getalenteerde leerlingen en worden de lerarenopleidingen verzaaid. Alle goede scholen hebben namelijk één ding gemeen: goede docenten.